

Antoni KOŚĆ SVD

MĘCZENNICZY DALEKIEGO WSCHODU

Dzieje Kościoła katolickiego na Dalekim Wschodzie, tak w Chinach, jak i w Japonii, w Korei i Wietnamie, wskazują na głęboką prawdę zawartą w słowach Tertuliana: „Sanguis martyrum, semen christianorum”.

Przystępując do opracowania tytułowego zagadnienia należy poczynić najpierw pewne ograniczenia natury nie tylko chronologicznej, ale przede wszystkim geograficznej. Pod pojęciem „Daleki Wschód” rozumiane są tutaj kraje Azji Południowo-Wschodniej. Artykuł ten będzie traktować o krajach Dalekiego Wschodu, ale tylko o tych, które pozostają pod bezpośrednim wpływem kultury chińskiej. Są to zatem te kraje, które przyjęły pismo chińskie, filozofię chińską – konfucjanizm i taoizm, jak i buddyzm w wersji chińskiej. Kraje te, zanim zetknęły się z chrześcijaństwem, miały już swoją bogatą kulturę i tradycję oraz wynikający z nich system wartości. Stąd też chrześcijaństwo wchodząc na te obszary napotykało na trudności większe niż w innych krajach o krótszej historii i tradycji. Innym powodem ostrożnego, a nawet wrogiego traktowania chrześcijaństwa na Dalekim Wschodzie było kojarzenie misji katolickich z kolonializmem europejskim. Dlatego też wyznawcy Chrystusa w tych krajach często musieli wykazać się heroizmem, decydując się na przyjęcie wiary chrześcijańskiej, i wielkim hartem ducha, aby tej wiary nie stracić wówczas, gdy za wytrwanie w niej groziła utrata życia. Poniższe rozważania dotyczyć będą przede wszystkim obszaru samych Chin, a następnie Japonii, Korei i Wietnamu. We wszystkich tych krajach występowały przypadki męczeństwa ludzi, którzy oddali życie za Chrystusa i zostali ogłoszeni przez Kościół błogosławionymi i świętymi.

MĘCZENNICZY CHIN

Dnia 1 października 2000 roku papież Jan Paweł II ogłosił świętymi 120 męczenników chińskich. Wśród nich znajdują się ksiądz Augustyn Zhao Rong, zmarły w 1815 roku, oraz 119 innych męczenników, w tym 33 misjonarzy, którzy zginęli za wiarę w latach 1648-1930. W homilii Ojciec Święty stwierdził:

„Dzisiejsza uroczystość nie jest właściwym momentem, aby formułować opinie o tych epokach historycznych: będzie można i będzie trzeba uczynić to w innym miejscu. Dzisiaj, poprzez to uroczyste uznanie świętości, Kościół pragnie jedynie ukazać, że ci męczennicy są przykładem odwagi i wierności dla nas wszystkich i przynoszą zaszczyt szlachetnemu narodowi chińskiemu”¹.

Żadna z wcześniejszych kanonizacji nie wywołała tak wielkich kontrowersji. Oprotestował ją „patriotyczny” Kościół chiński oraz władze Chińskiej Republiki Ludowej, stwierdzając, że większość z kanonizowanych 120 męczenników została skazana na śmierć za pogwałcenie praw chińskich podczas inwazji imperialistów i kolonialistów na Chiny².

Pojęcie „męczennicy chińscy”, dotychczas stosowane w odniesieniu do męczenników i męczennic zamordowanych w latach 1747-1862 i w czasie powstania bokserów (1899-1901), należy rozszerzyć na całą historię Kościoła katolickiego w Chinach, w szczególności pamiętając o latach „rewolucji kulturalnej” (1966-1976).

Już w czasie pierwszego wielkiego prześladowania tak zwanych „obcych religii” w latach 843-845 w Chinach zginęło wielu księży i wiele zakonnic. W czasie panowania obcej mongolskiej dynastii Yuan (1279-1368) straciło życie wielu misjonarzy katolickich w Ili Baliq (Chiny Centralne), Khan Baliq (Pekin) i w Taitun (Quanzhou w Fujian), między innymi Węgier Mateusz Escandel³.

Zmiany dynastii chińskich często prowadziły do prześladowań chrześcijan. Również niektórzy cesarze byli wrogo nastawieni do „obcych religii”. I tak w okresie sprawowania władzy przez mandzurską dynastię Ching (1644-1912) zamordowany został austriacki jezuita Andrzej Wolfgang Ksawery Koffler. Koffler przez pewien czas pracował w Chinach razem z polskim jezuitą Michałem Piotrem Boymem (zm. 22 VIII 1659)⁴. Od 1645 roku Koffler przebywał na dworze chińskiej dynastii Ming, na południu Chin, miał wielki wpływ na dwór cesarski, a nawet ochrzcił cesarzową Helenę, jej syna i kilku innych członków rodziny cesarskiej. Zamordowany został przez żołnierzy mandzurskich 12 grudnia 1651 roku⁵.

W latach czterdziestych i pięćdziesiątych XVII wieku w chińskich więzieniach zginęło kilkunastu dominikanów, między innymi Franciszek Fernández

¹ J a n P a w e ł II, *Wpatrujemy się we wzory świętości*, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 22(2001) nr 1, s. 28.

² Por. R. M a l e k, *O znaki bardziej czytelne. Konflikt Watykan-Pekin wokół chińskich męczenników*, „Tygodnik Powszechny” z 15 X 2000 r., s. 7.

³ Por. F. B a e u m k e r, *Helden der Weltmission*, Aachen 1928.

⁴ Zob. C. C o l l a n i, *Michał Piotr Boym*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 2, red. J. Höfer, K. Rahner, Freiburg im Br. 1957-65, s. 623.

⁵ Zob. K. J. R i v i n i u s, *Andreas Wolfgang Xaver Koffler*, w: tamże, t. 6, s. 167n.

de Capillas (zm. 15 I 1648)⁶ i Dominik Coronado (zm. 1665). Okrutne prześladowanie chrześcijan miało miejsce za czasów panowania cesarza Qianlonga, szczególnie w latach 1746-1748, jego ofiarami zaś było pięciu misjonarzy dominikanów, a wśród nich biskup Piotr Sanz (zm. 26 V 1747)⁷. Prześladowania miały miejsce również w 1748 roku w Jiangnan (Nanjing). W czasie panowania cesarza Jiaqinga (1796-1820) wielu misjonarzy zostało skazanych na śmierć, wśród nich zaś Jan Gabriel Tauryn Dufresse (1750-1815) i Jan Franciszek Regis Clet CM (1748-1820). W okresie rządów Daguanga zamordowany został Jan Gabriel Perboyre CM (zm. 11 IX 1840)⁸.

Również w nowszej historii misji Kościoła katolickiego w Chinach dochodziło do krwawych prześladowań misjonarzy, z których najbardziej okrutne było prześladowanie w czasie powstania bokserów (1899-1901), kiedy to zginęło około 30 tysięcy katolików. Nie wszyscy zamordowani misjonarze i katolicy zginęli za wiarę. Niektóre fale prześladowań i reakcje rządu chińskiego były następstwem współpracy misjonarzy z kolonialistami. Niezależnie od racji politycznych, liczba prawdziwych męczenników za wiarę, zarówno duchownych, jak i świeckich, jest bardzo duża. Niektórzy z nich zostali już beatyfikowani, a następnie kanonizowani.

W roku 1889 papież Leon XIII beatyfikował 18 męczenników, w tym także Jana Gabriela Perboyre'a CM, w roku 1893 – pięciu dominikanów hiszpańskich zamęczonych w latach 1847-1848 (biskupa Piotra Sanza, Franciszka Serrano, Joachima Royo, Jana Alcobera, Franciszka Diaza), a w roku 1900 – biskupa Jana Gabriela Tauryna Dufresse'a oraz dwóch zakonników europejskich (Jana Franciszka Regisa Cleta CM i Jana Lantrua da Triora OFM), czterech kapłanów chińskich, dwóch katechetów i trzy osoby świeckie – zamęczonych w pierwszej połowie XIX wieku.

2 maja 1909 roku papież Pius X beatyfikował 14 męczenników chińskich; Franciszka Fernandez de Capillasa OP (zm. 15 I 1648) oraz 13 męczenników straconych w latach 1815-1862 (Jana Piotra Néela, dwóch seminarzystów chińskich, pięciu katechetów i pięć innych osób świeckich).

24 listopada 1946 roku Pius XII ogłosił błogosławionymi 29 męczenników spośród 2411 męczenników i męczennic, którzy zginęli za wiarę w czasie powstania bokserów i zostali przedstawieni do beatyfikacji przez zakon franciszkanów. Znajdują się wśród nich między innymi: brat zakonny Andrzej Bauer OFM (1866-1900)⁹, trzech biskupów – Grzegorz Piotr Antoni Grassi OFM (1833-1900), Franciszek Fogolla OFM (1839-1900), Antoni Fantosati OFM

⁶ Zob. t e n ż e, *Francisco Fernández de Capillas*, w: tamże, t. 2, s. 931.

⁷ Por. J. M. G o n z á l e z, *Historia de las misiones dominicanas en China*, Madrid 1964.

⁸ Zob. K. J. R i v i n i u s, *Jean-Gabriel Preboyre*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 8, s. 26.

⁹ Zob. t e n ż e, *Andreas Bauer*, w: tamże, t. 2, s. 86.

(1842-1900); siedem sióstr franciszkanek misjonarek, pięciu kleryków chińskich i dziewięciu misjonarzy świeckich. Dnia 18 lutego 1951 roku beatyfikowany został Albertyk Crescitelli PIME (1863-1900). Jezuici przedstawili do beatyfikacji 2606 męczenników, z których Pius XII 17 kwietnia 1955 roku beatyfikował 56 osób – 4 jezuitów europejskich i 52 Chińczyków (17 mężczyzn, 27 kobiet i 8 dzieci). Papież Jan Paweł II 18 maja 1993 roku ogłosił błogosławionym męczennika i misjonarza Tybetu – Szwajcara Maurycego Tornay'a CRdeSom (zm. 1949)¹⁰.

Prawie nieznanym jest los męczenników chińskich naszego czasu, w szczególności los katolików, którzy oddali życie za wiarę po roku 1949, w okresie istnienia Chińskiej Republiki Ludowej, a w szczególności w czasie „rewolucji kulturalnej”. Należą do nich między innymi Beda Chang SJ (1905-1951) i biskup Józef Fan Xueyuan (1907-1992) z Baoding. Biskup Józef Fan Xueyuan jest symboliczną postacią katolickiego „Kościoła podziemnego” w Chińskiej Republice Ludowej: urodzony 27 grudnia 1907 roku w Sichuan, w 1951 roku został mianowany przez Piusa XII biskupem Baoding. Do końca swojego życia nie zaakceptował katolickiego „Kościoła patriotycznego”. Zmarł w więzieniu 13 kwietnia 1992 roku¹¹.

1 października 2000 roku papież Jan Paweł II kanonizował 120 męczenników chińskich. Nowi chińscy święci to 87 Chińczyków i 33 obcokrajowców, w tym 6 biskupów, 24 księży, 7 zakonnic i 83 świeckich. Sześciu z nich to dominikanie; jeden, Franciszek Fernandez de Capillosa, zamordowany został podczas inwazji Mandżurów 15 stycznia 1648 roku; pięciu zginęło w latach 1746-1748 podczas prześladowań przeprowadzonych przez antychrześcijańsko nastawionych cesarzy Yongzhenga i Qianlonga. W czasach, gdy chrześcijaństwo było w Chinach zakazane (1796-1856), zginęli dwaj świeccy katecheci: Piotr Wu (zm. 1814) i Józef Zhang (zm. 1815). Również w tym czasie stracili życie w prowincji Sichuan: biskup Jan Gabriel Tauryn Dufresse i chiński ksiądz Augustyn Zhao Rong (zm. 1815), franciszkanin Jan Lantrua da Triora (zm. 1816), chiński ksiądz Jan Yuan (zm. 1817), lazarysta Jan Franciszek Regis Clet (zm. 1820), chiński ksiądz Tadeusz Liu (zm. 1823), katecheci Piotr Liu (zm. 1834), Joachim Ho (zm. 1839), ksiądz Augustyn Chapdelaine i świeccy: Wawrzyniec Bai Xiaoman i Agnieszka Cao (zm. 1856). Trzech spośród nich to katecheci z Guizhou zamordowani w 1858 roku: Hieronim Lou, Wawrzyniec Wang i Agata Lin. W prowincji tej zginęło też w roku 1861 dwóch kleryków i dwoje świeckich (Józef Zhang, Paweł Chen, Jan Luo i Marta Wang) oraz

¹⁰ Por. C. Marquis-Oggier, J. Darbellay, *Maurice Tornay. Ein Schweizer Märtyrer in Tibet*, Stein am Rhein 1993.

¹¹ Por. R. Malek, *Chinesische Märtyrer*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 2, s. 1076n., t e n ż e, *Josef Fan Xueyuan*, w: tamże, t. 3, s. 1177n.

w 1862 roku wspomniany ksiądz Jan Piotr Néel i katecheci: Marcin Wu, Jan Zhang, Jan Chen i Łucja Yi¹².

Na kanonizację 120 męczenników chińskich trzeba patrzeć w kontekście historii misji, a szczególnie ostatniej jej fazy, kiedy to miało miejsce patriotyczne powstanie bokserów – wydarzenie ważne z punktu widzenia komunistycznej partii Chin. Walka z tak zwanym zachodnim imperializmem przywoływana jest bowiem przez chińskie władze zawsze, gdy pojawia się problem duchowego wpływu Kościoła na społeczeństwo chińskie. Krytyka kanonizacji jest również przejawem zaniepokojenia partii komunistycznej powodowanego rosnącą religijnością narodu chińskiego. Partia nie chce słyszeć o ludziach, którzy umierali za wiarę, podczas gdy celem kanonizacji było ukazanie świętych jako przykładów męstwa i integralności w życiu i podkreślenie godności narodu chińskiego. Represje wobec Kościoła katolickiego będące skutkiem ostatniej kanonizacji doprowadziły do nowych aktów męczeństwa, przyczyniając się jedynie do pogłębienia wiary. To zapewne jest także wyzwaniem dla systemu.

MĘCZENNICZY JAPONII

Podobnie jak w innych krajach Azji, tak i w Japonii początki Kościoła cierpiącego łączą się z początkami misji katolickich¹³. Początki misji katolickich w Japonii związane są zaś z ekspansją Portugalczyków w Azji. Pierwszy misjonarz katolicki, Franciszek Ksawery SJ, wylądował na japońskiej wyspie Kiusiu w 1549 roku. Działał on w Japonii do 1551 roku, zyskał przychylność książąt feudalnych południowej Japonii i założył tam cztery wspólnoty chrześcijańskie. Okres rozkwitu misji katolickich w Japonii przypada na czas panowania Ody Nobunagi (1568-1582). Został on jednak zamordowany, a wówczas sytuacja Kościoła katolickiego zmieniła się na niekorzyść. Jego następcą, Toyotomi Hideyoshi, początkowo popierał chrześcijaństwo, ale pod naciskiem książąt japońskich w roku 1597 wydał dekret nakazujący misjonarzom europejskim opuszczenie Japonii. Konflikty między portugalskimi jezuitami a hiszpańskimi franciszkanami, którzy w 1593 roku przybyli do Japonii, oraz wypadek hiszpańskiego okrętu San Felipe, który w 1596 roku z bronią na pokładzie rozbił się u brzegów Japonii, skłoniły Toyotomiego Hideyoshiego do prześladowań chrześcijan. Misje chrześcijańskie odbierane były bowiem jako zwiastun inwazji europejskiej na Japonię. Powyższe powody i szybkie postępy chrystianizacji kraju, które budziły obawy miejscowych książąt o utratę ich wpływów, a także

¹² Por. W. K o w a l a k, hasło: „Chińscy męczennicy”, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, Lublin 1979, s. 182.

¹³ Por. A. K u r e k, hasło: „Japonia. Kościół katolicki”, w: tamże, t. 7, Lublin 1997, s. 1012-1015.

spory wokół metod akomodacyjnych, doprowadziły do prześladowania chrześcijan.

Pierwszych chrześcijan – w liczbie 26 – ukrzyżowano w Nagasaki 5 lutego 1597 roku. Beatyfikował ich w roku 1627 papież Urban VIII, a kanonizował w roku 1862 papież Pius IX. Do tej grupy męczenników japońskich należy sześciu franciszkanów (w tym: Piotr Baptysta Blázquez, Marcin od Matki Bożej Wniebowziętej, Franciszek Blanco i Gonsalwo Garcia); trzech jezuitów japońskich (Paweł Miki, Jan Soan Gotō, Jakub Kisai) oraz 17 świeckich Japończyków.

Następca Toyotomiego Hideyoshiego, Tokugawa Ieyasu, w roku 1614 wydał dekret nakazujący wydalenie wszystkich misjonarzy, zniszczenie świątyń katolickich i wyrzeczenie się wiary katolickiej. W pierwszej połowie XVII wieku chrześcijaństwo w Japonii zostało niemal całkowicie zniszczone. W roku 1622 dokonano masakry katolików w Edo (Tokio). W latach 1614-1632 zginęło około 300 katolików, wśród nich pierwszy japoński kapłan Sebastian Kimura. W roku 1638 – w odwecie za poparcie powstania chłopskiego w Shimabara – zginęło 35 tysięcy katolików. W 1638 roku oficjalnie zakazano misjonarzom wjazdu do Japonii, ale pomimo represji przybywali tam oni potajemnie. W roku 1642 skazano na karę śmierci i żywcem pogrzebano pięciu jezuitów. Ostatni misjonarze tego okresu przybyli w roku 1643. Wszyscy zostali później straceni, wśród nich polski jezuita Wojciech Męciński. Zorganizowali oni tajny Kościół, który działał przez następne 200 lat bez biskupów i kapłanów. Do roku 1868 przeżyło w ukryciu około cztery tysiące chrześcijan.

Spośród około 300 chrześcijan straconych w latach 1614-1632 papież Innocenty XI uznał za męczenników 205. Beatyfikował ich w roku 1867 papież Pius IX. W grupie tej byli jezuita, dominikanie, franciszkanie i augustianie oraz japońscy katecheci świeccy, kilkanaście kobiet, młodzież i dzieci. W breve beatyfikacyjnym wymienieni są między innymi spośród dominikanów: Alfons Navarrete, Alojzy Flores, Anioł Orsucci, Franciszek de Moralez, Alfons de Mena, Dominik Castellet; spośród franciszkanów: Piotr od Matki Bożej Wniebowziętej, Piotr z Avila, Ryszard od świętej Anny, Apolinary Franco, Franciszek od Najświętszej Maryi Panny, Antoni od świętego Bonawentury; spośród augustianów: Ferdynand od świętego Józefa, Piotr Zuniga, Bartłomiej Gutierrez, Wincenty Carvalha; spośród jezuitów: Karol Spinoza, Franciszek Pacheco, Kamil Constanzo, Paweł Navarro, Hieronim od Aniołów, Michał Carvalha, Dydak Carvalha, Sebastian Kimura i japońscy bracia pomocnicy – Leonard i Antoni Kimura; spośród katolików świeckich: Andrzej Tokuan, Szymon Bokusai Kyōtō i jego żona Magdalena, Kasper Kotenda, Antoni z Korei, jego żona Maria i dwaj nieletni synowie, Łucja Freitas, Dominik Iorge z żoną Elżbietą.

Podczas pielgrzymki na Filipiny papież Jan Paweł II beatyfikował w Manili 18 lutego 1981 roku 16 męczenników japońskich, którzy zginęli w latach 1633-

-1637¹⁴. Zostali oni następnie kanonizowani 18 października 1987 roku w Rzymie.

MĘCZENNICZY KOREI

Rok 1784 uważany jest za datę powstania Kościoła katolickiego w Korei. W tym roku Koreańczyk Piotr Li Sung-hun otrzymał chrzest z rąk misjonarzy katolickich (jezuitów) w Pekinie. Po powrocie do Korei sam zaczął chrzcić katechumenów. Ponieważ w tym czasie nie było w Korei żadnych księży, chrześcijanie świeccy stworzyli pseudo-hierarchię (wybrali spośród siebie księży i biskupa). W roku 1793 do Korei przybył z Chin pierwszy kapłan katolicki – Chu Mun-Mo, rozpoczynając działalność ewangelizacyjną. Poniósł on śmierć męczeńską w 1801 roku w czasie prześladowania chrześcijan. Po jego śmierci do Korei przybyli francuscy misjonarze Towarzystwa Paryskiego Misji Zagranicznych (MEP). Dopiero w roku 1831 papież Grzegorz XVI utworzył w Korei Wikariat Apostolski i powierzył go MEP. Pierwszym biskupem został L. J. M. Imbert, który przybył do Korei z dwoma księżmi P. P. Maubantem i M. Chastanem. Wszyscy trzej stali się ofiarami prześladowań chrześcijan w 1839 roku. Krwawe prześladowania katolików w Korei w XIX wieku (1801-1813; 1827; 1838-1846; 1866-1869) kosztowały wiele ofiar, nie zdołały jednak zahamować rozprzestrzeniania się chrześcijaństwa w tym kraju.

Od początków historii Kościoła katolickiego w Korei, w ciągu około stu lat, śmierć męczeńską za wiarę poniosło ponad 10 tysięcy chrześcijan, a 79 z nich (zamordowanych w latach 1838-1846) zostało beatyfikowanych przez papieża Piusa XI 5 lipca 1925 roku. Spośród tych, którzy zginęli za wiarę w latach 1866-1869, beatyfikowanych zostało 24. Wszyscy razem – w liczbie 103 – zostali kanonizowani przez papieża Jana Pawła II 6 maja 1984 roku, w dwusetną rocznicę powstania Kościoła katolickiego w Korei. Są wśród nich: pierwszy kapłan koreański Andrzej Kim Tae-gon i wybitny apostoł świecki Paweł Chong Ha-sang.

Kościół w Korei otrzymał gwarancje wolności religijnej na mocy traktatu pokojowego pomiędzy Koreą a Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej z 1882 roku. Mimo to jednak w następnych latach dochodziło do lokalnych prześladowań chrześcijan, na przykład w okresie okupacji japońskiej (1910-1945).

¹⁴ Zob. K. K u ź m a k, hasło: „Japońscy męczennicy”, w: tamże, t. 7, Lublin 1997, s. 1032n. Por. też: T. T s u c h i m o t o, *Japan. Missions- und Kirchengeschichte*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 5, s. 750-752; A. E b i s a w a, S. Ō u c h i, *Nihon Kirisutokyō-shi*, Tokio 1990; T. G o n o i, *Nihon Kirisutokyō-shi*, Tokio 1990.

Od czasu podziału Korei po wojnie koreańskiej (1950-1953) Kościół katolicki w Korei Północnej został całkowicie zniszczony. Już w czasie wojny koreańskiej większość chrześcijan z Północy przedostała się na Południe. Część misjonarzy katolickich została zamordowana (większość z nich to benedyktyni), część z nich zmarła w więzieniach. Po dziesiątkach lat prześladowań liczbę katolików w Korei Północnej określa się szacunkowo na około 10 tysięcy¹⁵.

Kościół katolicki w Korei ma jedyną w swoim rodzaju historię. Początek dali mu katolicy świeccy, bez udziału misjonarzy zagranicznych, a obecnie czerpie on swoją siłę z „krwi swoich męczenników”.

MĘCZENNICZY WIETNAMU

Praca misjonarzy katolickich na ziemiach dzisiejszego Wietnamu rozpoczęła się w 1533 roku. Początek dali jej dominikanie, do których następnie przyłączyli się franciszkanie. W XVII wieku dołączyli jezuici, rozpoczynając pracę misyjną w roku 1615 w Cochinchina i w roku 1625 w Tonkin.

Dzieje męczeństwa w Kościele wietnamskim są bardzo bogate i złożone. Od roku 1533, to znaczy od rozpoczęcia ewangelizacji w Azji Południowo-Wschodniej, Kościół w Wietnamie przez około 300 lat doznawał ciągłych prześladowań, przedzielanych krótkimi okresami spokoju. W okresie prześladowań śmierć za wiarę ponieśli misjonarze przybyli z Europy i liczni Wietnamczycy. Tysiące chrześcijan zostało umęczonych, wielu z nich zmarło w górach, w lasach, w niezdrowych okolicach, dokąd zesłano ich lub wygnano. Spośród nich do kanonizacji, dokonanej przez Jana Pawła II 18 czerwca 1988 roku w Watykanie, wybrano 117. Ich beatyfikacji dokonali wcześniej papieże Leon XIII, Pius X i Pius XII.

W uroczystości kanonizacyjnej 18 czerwca 1988 roku na placu św. Piotra uczestniczyły tysiące pielgrzymów, w tym 8 tysięcy Wietnamczyków z diaspory. Władze Wietnamu nie zezwoliły bowiem na przybycie pielgrzymów z tego kraju. Wśród 117 kanonizowanych męczenników 8 to biskupi, 50 – księża, w tym 37 kapłanów wietnamskich, 59 zaś to świeccy Wietnamczycy, wśród których znajduje się jedna kobieta – Agnieszka Le Thi Thanh, matka sześciorga dzieci.

Na szczególną uwagę zasługuje postać kapłana Wincentego Liem, dominikanina, umęczonego w 1773 roku. Jest to bowiem pierwszy męczennik narodowości wietnamskiej. Warto też wspomnieć postać innego kapłana, Andrzeja Dung-Lac, którego biedni pogańscy rodzice oddali w opiekę katolickiego ka-

¹⁵ Por. S.-T. J. Shim, *Korea. Missions- und Kirchengeschichte*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 6, s. 375n.; H. Musuk, *Poszukując Boga. Początki chrześcijaństwa w Korei*, Warszawa 1998; A. Choi, *History of Catholic Church in Korea*, Seoul 1982.

techety. W roku 1823 otrzymał on święcenia kapłańskie, po czym był misjonarzem w różnych częściach Wietnamu. Chrześcijanie wielokrotnie wykupywali go z więzienia. Gorąco pragnął męczeństwa. „Ci, którzy umierają za wiarę – mówił – idą do nieba, my zaś, którzy ciągle się ukrywamy, wydajemy tylko pieniądze, aby uniknąć prześladowań. Lepiej byłoby pozwolić się schwytać i umrzeć”¹⁶. Męczeństwa przez ścięcie dostąpił 21 grudnia 1839 roku w Hanoi. Również w dzisiejszym trudnym okresie swojej historii, doświadczając cierpień pod rządami komunistów, Kościół wietnamski czerpie swoją siłę z krwi swoich męczenników.

Dzieje Kościoła katolickiego na Dalekim Wschodzie, tak w Chinach, jak i w Japonii, w Korei i Wietnamie, wskazują na głęboką prawdę zawartą w słowach Tertuliana: „Sanguis martyrum, semen christianorum”.

¹⁶ Cyt za: J a n P a w e ł II, *Sanguis martyrum, semen christianorum* (Homilia wygłoszona podczas Mszy św. z okazji kanonizacji 117 męczenników wietnamskich 18 VI 1988 r.), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 9(1988) nr 7, s. 30; por. B. M. B i e r m a n n, *Vietnam*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 2, s. 623.